

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 6. junija 1860.

Veliki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Ko je gospod Ambrož naznanil, kar so družbine podružnice namenile zboru v prevdarek in sklep, je gospod Andrej Malič govoril o koristi sladkega sirka za živinsko klajo in po skušnjah v Ameriki, na Francozskem, v Belgii, na Nemškem, na Ogerskem in Štajarskem priporočal, naj tudi naši kmetovavci ne pušajo tega sirka v nemar, ampak naj ga poskusijo tudi oni. Če je res, da se bo tudi pri nas dvakrat in trikrat kositi dal, je živini toliko priljubljeni sladki sirk toliko bolj naše pozornosti vreden, ker se po tem takem dá sejati še pozno poleti, ko je toča kako polje pobila in gospodar ne vé, kaj bi na prazno njivo sejal. — Ker so „Novice“ že veliko o tem sirku govorile, častite naše bravece zavernemo na to, ker je bilo v teh listih že razlagano, kar se ujema z gosp. Maličevim jasnim popisom.

Potem je dr. Bleiweis besedo poprijel in govoril o tem: kako bi se dalo s pomočjo kmetijstva samega nadlogam naše dežele v okom priti? Napravila ga je k temu velika revšina, ki tare letos zlasti našo notranjsko in dolensko stran, čeravno se tudi Gorenci ne sponašajo z obilnimi pridelki.

Začel je s tem, da je odkril vzroke, iz katerih izvirajo nadloge na Notranjskem in Dolenskem, ki so tako do verha prikipele, da so se Njih eksc. prečastiti deželni poglavar grof Chorinski obernili za pomoč do Njih Veličanstva in poterkali na vrata dobrotnikov cele dežele. Uíme lanske spomladi — je rekel dohtar — so vzele celi deželi sadje — velik kos kruha revnemu in premožnemu; suša skozi celo poletje in jesen je zaterla večino drugih poljskih pridelkov; — kar pa suša ni vzela, je požerl červ, ki so ga zaplodili hrošči (kebri) pod zemljo. Letina je bila po vsem tem slaba, živeža za ljudi in živino malo, dnarja pa že od poprejšnih let ni. Verh tega pa je vojska nanesla, da smo dobili veliko vojakov v deželo, ki so se vsedli k mizi kmetovi in tako so bili pičli pridelki še veliko pred povžiti. Tako je pritisnilo več vzrokov skupaj, ki so napravili silno revšino med ljudstvom, pomanjkanje in lakoto. Premisljka je vreden tak žalosten stan toliko bolj, ker se v nekterih krajih večkrat ponavlja. Milodari so res hvalevredna pomoč v sili, — al koliko tekne milošnja, ker je revežev toliko! Treba je, da se ta reč do dobrega v prevdarek vzame in spravijo taki pomočki na dan, po katerih se kar največ more odverniti ponavljanje takih nadlog, zakaj nazadnje, če se le večkrat ubogajme prosil, se posuše studenci, iz katerih tekó milošnje, in treba je, da si ljudje po svojih pomočkih pomagajo. In v tem se dá sila veliko storiti. Le resne, terdne volje je treba na več straneh. Res je sicer, da vremena človek ne more užugati, to je le Gospodu nebes in zemlje mogoče, ki „piše veliko pratiko sam“. Al „pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal“, je star skoz in skoz resničen pregovor.

Kaj bi se dalo storiti, da bi se večkratnim nadlogam v okom prišlo? sem na vse strani prevdarjal — je rekel

govornik dalje — in danes hočem povedati, kar bi po mojih mislih utegnilo kmetijstvu koristiti. Al nihče naj ne misli, da ne vé, da bi še kdo drug vedil marsikaj dobrega nasvetovati, kar jez ne vé. Zato naj dostavi, česar jez nisem povedal. To pa naravnost lahko rečem, da nisem nikjer praznih muh lovil in da se v ničesa tacega nisem spušal, kar bi mogoče ne bilo. Tudi s kakima dvema ali tremi dobrimi sveti, kakor morebiti ta ali uni meni, ni vsa reč pri kraji; če hočeš pomagati, da ti v hišo ne teče, treba je, da poišeš vse luknje, kjer skozi streho teče. Imel sem pa tudi v vsem naše ljudi pred očmi, kakor so, ne pa, kakor bi imeli biti. Slab zdravnik je, ki ne ozdravlja bolnika, ki ga ima pred seboj, ampak le po svojih splošnih mislih (idejah). Enemu je dosti, da mu le poveš, kaj naj stori, — drugemu moraš sam pokazati, kako naj dela, ali mu sam storiti, kar je treba, če ne, ti ne bo nič storil ali pa napačno. V takih okolj-šinah je včasih tudi sile treba, zakaj sila namestuje, kar lastni um ne spozná. Tudi prisiljenih dobrot je treba. Kar je dobrota, ostane dobrota, naj ti pride tako ali tako; če se je danes braniš, jo boš morebiti že jutri hvaležen sprejemal. Vse, kar bom pa svetoval, bom le ob kratkem omenil, ker zbor, ki se ima končati v malo urah, ni mesto, da bi se na dolgo in široko razkladalo, kar je povedati treba. 16 svetov imam na sercu. Naj tedaj po versti povem enega za drugim.

(Dalje sledi.)

Kmetovanje na Pivki.

V spisu „Kmetovanje na Notranjskem“ v 20. listu „Novic“ so preč. gospod dekan Hicinger priobčili žalostni stan kmetijstva na Pivki. Več vzrokov žalostne zaostalosti so gosp. Hicinger omenili, ki merijo večidel na lego doline in lastnost njene zemlje — moje domovine. So pa tudi mnogo opominov in lepih nauk ob kratkem pristavili, kaj naj bi se še poskusilo, česa in kako naj bi se Pivčanje bolj poprijeli, in kje naj bi se začelo. Zato bom o tem vsem molčal, in le marsikaj, se vé da tudi le po verhu, povedal, kar se v njihovem spisu ni bralo. Večkrat se Pivčanom vozarija po cestah na nos vesí, zavoljo ktere zanemarijajo kmetije. Al to se vendar ne more vsem Pivčanom očitati, splošno le Postojncem in Podnanoscom. Pa ne vé, čemu bi več o reči govoril, ki je že zapisana v bukve — ranjih. Uzrokov je družih kosmatih in gerčastih, da je groza. Pretehtali bomo le nekatere.

Pervák in morda vir vseh družih je po mojih mislih predrobno razkosanje posestev. Da so nekdej na Pivki posestva večje bile, ni dvomiti, zakaj Bog ni vseh Pivčanov ob enem z oblakov v dolino vergel, temuč kakor drugod so se tudi na Pivki ljudje po rodu množili in se še množé. Al nespametna skerb staršev obema ali vsem trem morda celó štirim sinom lastni dom zapustiti, je kočó za kočó na kup zidala in krog koč polja mervila. Tako se je rodila s svojimi prebivavci vred vas, katero še vedno kličejo „Koče“, — tako tudi vse druge pivške vasi in posestva.

Da pa razumeš, dragi bravec, kolikošne so take posestva, Ti podam za izgled ravno imenovano vas. V Kočah je 46 posestnikov, ki imajo 16 zemelj (drugod bi rekli gruntov) med se tako razdeljenih, da le dva imata nekaj več kot po pol zemlje, cele nima nobeden! In Koče se vendar štejejo med najboljše pivške vasi. Kakošna je tedaj po Pivki, si lahko misliš, sosebno če Ti še povem, da v 16 vaséh, ki spadajo pod slavinsko faro, lahko na perste svoje levice sošteješ vse take posestnike, kateri imajo po celo zemljo ali čez, in morda Ti bo mazinec še od več. Da sô posestva tako delili, vsaj kaki narurni nagibi naše ranjce izgovorjajo; al tega Ti ne vém, kakošno pamet in kje so jo imeli takrat, kadar so svet cele vasi v tistih 10—20 zemelj tako razdelili, da vsaka obsega 30—50 kosov preterganih s kosi družih zemelj! In če si misliš potem vsako zemljo med dva, tri, tudi med šest kmetov razdeljeno, tedaj vsak kos razdrobljen v ravno toliko koscov, Ti merijo po 2—5 korakov širokosti, 20—40 dolgosti in ležé krog vasi razškrpljeni, kakor muhe po vrelem močniku. Pa vse to še ni bilo dosti. Kadar so delivci prišli do kosa že skorej tako majhnega, da orač deržé za drevó z levo še na leskem stoji, ko v plug vpreženi vol s prvo desno že tudi na tuje stopi, se vendar niso več derznili drobniti; so pa drugo prav možko modro izduhtali: „Kos za klancom je ravno tako velik, kot kos na praprotnicah; naj ju tedaj soseda omečeta“, to je, Šimcov je letos zaklanec, Šemcova pratrotnica; k letu Šimcova pratrotnica, Šemcov zaklanec. In tako dalje z družimi kosi. Res modra delitev! Zato pa tudi Šimec letos modruje: „a, kaj sem norec zaklanec letos gnojiti, ki ga bo k letu Šemec užival!“ Šemec pa pravi ravno tako. Tako mečeta leto za letom seme tjé, slame nekaj nažanjeta, ktera v najboljši letini komaj delo plača. Poznam kmeta, katerih vlast ste senožeti, ki ju ravno tako omečeta. Očeta jima sta umerla za moje pameti zapustivši senožeti polne hrastovega in češnjevega drevja. Ko mlada gospodarja posestvi prevzameta, enemu nju vedno dnarja manjka, zdaj za popravo poslopja, zdaj za davek, zdaj za vola, zdaj za zašiv mošnje; zakaj nesrečna mošnja mu je zmirom puščala, sosebno kadar je v kako vaško ali postojnsko kerčmo zašel, kar se mu je tolikrat pripetilo. Kaj stori? Gré, ne vpraša spolovarja, ampak ob svoji glavi prodá hrast za hrastom, poseče češnjo za češnjo. Spolovar se čez dolgo vendar spomni, da ima v senožetih enako pravico, se pritoži, se hoče ž njim poravnati, — al vse zastonj! zakaj pokončevavec se ne zmeni ne za sosesko ne za gosposko, kterima ni ravno v serce segala taka pravda. Zato začne tudi tožnik sekati, in sečeta oba, dokler je bilo kaj sekati; — zdaj pa ste senožeti gole! Enacih izgledov vém več. Pa poglejmo korist tacega razmervljenja še od kake druge strani.

Toliko druzega časa kmetič menda nikjer na zemlji Božji ne potrati, kot na Pivki, kjer mora čevljati križem sveta od njivice do njivice, od ledinice do ledinice, ktera je nemara tolika, da mu več časa pot do nje sné, kot njena obdelava. Koliko rožljanja z vozom po kolovozih od zgrabka do zgrabka, da nazadnje vendar skoraj nič domú ne pripelje! Ko bi bili vsi njegovi zgrabčiči v eni mlaki ali v enem travniku blizo hiše, kakor imajo ljudje drugod, bi v naročji berže pod streho znesel in vsaj vse spravil, tako pa kar je v enem kosu v lojternice vergel, ravno izrešeta, preden do družega prirenclja. Koliko požró tisti gosti jamči po polji, se vsak lahko prepriča, kdor vé, da so pivške njive ilovnate; na tacih njivah setev in sadež verhove ljubi, za jameč še plevél ne mara, ki ni tako zberčen. Iz tega se tudi vidi, kako prazni so tisti ugovori, zakaj da bi na Pivki ne orali lehic iz dveh ali treh brazd, kakor po Gorenskem.

Nasprotno si pa spašnikov niso razdelili, ampak jih imajo soseske, kar ravno tako malo blagor pospešuje. Menim, da tega mi ni treba še le dokazovati.

Zdaj pa primi pivškega kmetiča in prigovarjaj mu, naj si nasadi sadnega drevja, in kar Ti bo odgovoril: „Naš svet ni za to“, togoti se ter obsodi ga med zaverzence, ki niso vredni več čerhice iz Tvojih ust. Kaj je morebiti lagal? — je in ni. — Da tudi na Pivki sadje obrodí, posebno tepke, češplje in jabelka, je živa priča marsikak vert poln najlepših dreves, ki Ti ponosno nasproti kimajo veje s krasnim sadjem, kadar je letina. Menda se ne motim, če rečem, da na Pivki Slavina v sadjordji zvonec nosi, dasiravno so tudi Slavinci reveži s svojim sadjem, ker imajo premajhne verte in po spašnikih premalo ograd.

Kar se zemlje tiče, se je tedaj kmet zlagal.

Pa prašam: Kam naj si tedaj vsadi drevja? Mar po spašnikih soseskinih? Ti ne bodo na Pivki nikoli sadni vertovi, dokler bodo soseskine. Jih je več, ki bi radi sadili, pa še več, ki bi se huje trudili s pokončevanjem, kot njih sosede s sajenjem. „E! najprej naj si vert zasadi!“ No se vé da. Za hišo leži prostorček, kateri meri kakih 20 štirj. seznjev, drevja vsake baže je že v njem, da se v rasti duši; sém ter tjé vidiš še kak orjašk hrast pod senco svojih mogočnih vej češplje hladiti, menda, da jih solnčni žar ne vpikne. „Naj sadi ob potih, konec in prek njiv!“ Konec njive si smé le eno samo češpljo vsaditi; jablan in tepk nikar v misel ne jemlji; zakaj še češpljo bo moral klestiti, da ne prerase mej domovja. Naj si nasadi jablan in tepk ob poti poleg njive, ga bo šel sosed kmalo tožit, ali mu bo pa vsako pomlad veje oklestil, ker neoklestene segajo čez domači svet vadlej do sred tujega. Češplje bodo saj samo domačo njivo davile. (Dal. sl.)

Gospodarske skušnje.

(Sol sadnim drevesom dober gnoj). Sadnemu drevju kaj dobro tekne, ako se mu s soljo gnoji. Starim drevesom ne priporočamo tega, ker bi se preveč soli potrebovalo, — pri mladih drevesih je pa to prav lahko mogoče, ako je gospodar le količkaj v stanú, jim soli privošiti. — Gnojí se jim pa, da se jim okoli debela, kolikor so zgorej veje razširjene, zgodaj v jeseni toliko soli potrese, da je zemlja poverh s soljo pokrita. Za to gnojenje pa ni ravno treba kuhinske soli, tudi tako imenovana gnojna sol (Dungsaltz), ktera je dober kup, je za to dobra. — Nalašč narejene skušnje so to popolnoma poterdile. Pognojili so namreč čisto enake drevesca edinega plemena in edine velikosti z mešanim gnojem (kompostom), pri nekterih so pa ta gnoj potresli še s soljo, in te so rodile veliko več debelejega in veliko bolj okusnega sadú. Nektere so gnojili samo z mešanim gnojem, nektere pa samo s soljo, in ravno tako se je obnesla skušnja. Očitno je tedaj, da sadne drevesa, s soljo pognojene, veliko vselejše rastejo. „Fortschritt.“

(Kako sadé Angleži krompir). Angleži skopajo do 3 čevlje široke in za poldrugi čevlj globoke jamice in v sredo jamice veržejo krompir, ne zagernejo pa cele jame s perstjo, ampak samo za 2 pavca. Kadar krompir izraste za 3 do 4 pavce, se spet nagerne na krompir v jamicah za 2 pavca zemlje, in tako se dela naprej, dokler se malo po malo ne napolne cela jamica. Tako se pridela napol več krompirja, pa je tudi tečnej, kakor če se sadi po našem.

(Da se železa in jekla ne prime rijá). Vzemi najboljšega svínčnika (grafita) in pa čistega lanénega olja, pa naredi mazilo za železo ali jeklo, in vidil boš, da ni boljšega laka, kakor je ta, zoper rijo železa ali jekla. Na Francozkem prodajajo to mazilo kakor skrivnost za drag dnar.

(Kjer so čbele, tam je več sadja). Na pruskem Šlezkem so skusili to reč in se v dveh kmetijskih učilnicah prepričali, kjer so v enacih okoljsinah in enacih krajih enake drevesa zasadili in povsod enako ž njimi ravnali, da tam,

vlade zapové, da vsak kmetijsk gospodar, naj je kmet ali gospod, si po nauku, ki ga ima kmetijska družba napraviti, mora v enem letu imeti pametno napravljeno gnojnišče, če ne, plača 10 gld. kazni ali pa naj se kaznuje z zaporom. Da se to zgodi, naj so župani odgovorni.

Če so take postave drugod, zakaj bi pri nas ne bile, kjer jih gotovo še bolj potrebujemo. Res je, da kaj takega bi mogel že vsak sam storiti, da bi ne bilo treba postave, — al ker skušnja kaže, da se ne zgodi, in ker gré vsako leto veliko tavžent goldinarjev po taki nemarnosti v zgubo, je vendar to pomislika vredno zlasti v taki deželi, ktera sama po sebi ni bogata in mora po vseh koticih iskati, kje se dá goldinar vloviti. Kar ne gré z lastnim umom, mora posiliti vlada. Če v republikanski Švajci vlada ukazuje, da vsak mora svoje pohoštvo asekurirano imeti, menda tudi mi ne bomo ne cemperca svoje časti zgubili, ako nam postava veleva, kakošne morajo gnojnišča — naš veliki kapital — biti, kakor nam tudi ne preséda, čeravno nam tudi gosposka ukazuje, kako velike morajo oknja biti pri novih kmečkih hišah. Le 10 let naj bo ta postava oestro v veljavi, in naši potomci je ne bojo več potrebovali, ker bojo imeli krog in krog dobre gnojnišča in sami ti izgledi jim bojo zadostna sila.

(Dalje sledí.)

Kmetovanje na Pivki.

(Dalje in konec.)

Zoper to kugo pivškega kmetovanja je edina pomoč razdelitev spašnikov in pa zamena premajhnih posestvinih koscov (komasacija), najbolje tako, da bi vsak kmet celo posestvo kolikor moč vkup imel, če mu prav hiša v vasi ostane. Pa ker bi bilo pretežavno kaj takega doveršiti in bi si morda kak Pivčan raji lase z glave spulil, kot v tako početje dovolil, naj bi se vsaj tako naredilo, da bi vsak kmet lastni del spašnika prejel in bi mesto 30 do 50 mervic polja bilo le 6 do 10 koscov. Potem bi se ložej drevje sadilo, z veliko manjim človeškim in govejim trudom polje obdelovalo in veliko več pridelalo.

Al ugovore že slišim iz obeh strani. Na desni mi vpije pismouk: „To so idealne veše, kakoršne le vrekervniku po možganih blodijo — z veliko denarjem bi se morda dalo kaj opraviti, pa denar, denar!“ Na levi se pa kmet kisi: „Toča mi bo vse pobila, ali suša vzela, ko bo sosed vendar dobro letino imel“.

Res, obá enacih možganov moža! Samo da eden misleč le na svojo mavho vse drugo prezre, — drugi pa meni, da se muhe le ravno tam zbirajo, kjer se njegov močnik hladi. Zakaj si ga tedaj raji ne zlivate v en velik soseskin plavnik?! Zamenjalo bi se, se vé da ne ravno brez truda, pa vendar brez inžunirjev, med kterimi se velikrat taki nahajajo, ki imajo širje in globokeje možnje kot učenosti. Al kmetovavcom bi se moralo pred v glavo vrniti, da to bo njim v dobiček, ne pa v škodo. Res je tudi, da včasih bi ložej kamen pregrizel, kot kmetu starega komarja iz hiše iztiral, tako neukreten je; pa ko se prepriča, da je to in uno za-nj zares dobro, ni tako zabit, da bi ga ne mogel preveriti. Le serčnost in stanovitnost v poduku veljá. Vedi, če Ti perva, druga spodleti in če obupaš rekši: „to se pravi bob v steno metati!“ nisi prav nič bolji od njega, ki Ti odgovori: „A, kaj bi sadil, saj ne bom sadú doživel!“ — Kdo pa naj kmeta o tej reči s podukom prestvari? Pač nepotrebno prašanje! Komu kmet raji in največ verjame kot farovškemu gospodu? Duhovnom je izročén dušni blagor ljudstva; kaj da bi jim tedaj njegov telesni blagor ne mogel vsaj malo odihljati serca! Bi mar ledeni kot gruden žderleli, ko bi jim se dalo na izbero: službo Božjo opravljati otožnim beračem ali pa zadovoljnim kmetom? Skušnja vse nasprotno

učí. Če je pa taka in če veš, da boš še pet, morda deset let na Pivki delal v vinogradu Gospodovem, ali če si si morebiti svest, da nikoli več iz tiste merzle doline ne prideš, zakaj si sam tako neprestano merzloten, zakaj ne začneš raji kresati ter ogrevati serc? Z ukom, kako naj Tvoj faran polje obdeljuje, si ne boš na časti prav nič škodoval, svojemu duhovnemu ukú prav nič sadú zaterl, mar več oboje pospeševal. Ko bo kmet vidil, da mu res skoz in skoz le dobro hočeš, bo tem pripravniši tudi njivica njegovega serca Tvoje duhovno seme sprejemati, ga bo bolj živa vera zalivala, bolj goréca ljubezen ogrevala, in Gospod ga bo slovil ter vsako zernice sadú v bukve pravice zapisal, in ko bo predalček poln, Ti bo iz njega plačilo odmeril, kakor si ti va-nj meril. Po tej poti pridši do hladne kaplje spoznanja bo kmet voljan spolniti ukaz deželne gosposke, ktera mora na noge zavoljo nekterih ostalih terdovratnežev. Potem naj se izvoli v vasi pet ali šest mož, kteri imajo možgane v pravem kotu in pamet v glavi, ne pa v žrelu in ki dobro poznajo lastnosti soseskinih spašnikov in vaškega polja. Ti naj se podajo v hladnih jesenskih dneh iz vasi na prostor; farovski gospod naj gré z njimi, da bo svojo o pravem času čerhnil; kakošen gospod iz grajščine pa, da bo štrohom ukazal jezik za zobmi držati. Tako boste z združeno močjo spašnike razdelili, raztresene kosčke polja pa zedinili; in kmet se Ti bo že prvo spomlad hvalil, koliko prijetniše je delo. Poduk se vé da ne smé tudi potem zaspati.

O tej reči bi se lahko še veliko veliko govorilo in pisalo, pa ker se bojim, da bi „Novice“ mojega predolgega besedovanja ne vergle pod klop, *) in ako bi ga tudi sprejele, koliko Pivčanov neki „Novice“ bere?! — raji le ob kratkem še nekterih družih pivških napak omenim.

Vse te skupaj imenujem slabo gospodarjenje, ki se je ali po nevednosti ali pa po nemarnosti na Pivki ukoreninilo in sicer tako, da se najmodrejši gospodarji domišljujejo biti, ki se drugačnemu ravnanju svojih sosedov posmehujejo.

Najčudniša prikazen je pa ta, da večji del pivških kmetov misli, da se jim ne spodobi pečati se z obertnijo, rokodelstvom kakoršnim koli si bodi, celó z narejanjem orodja, ktero morajo vendar po vsaki ceni imeti. Toliko izgledov imajo, da na Pivki najlože živi, kdor se ne peča samo s svojo premajhno kmetijo, temuč poleg nje s kakim prekupovanjem, kupčevanjem itd., po kteri poti se v malo letih iz priproste pivške kočé celó v teržaško palačo preseliti dá. Kdor pa dvomi, mu je li Bog toliko sreče odločil ali ne, si sam beraške hlače na šušmanske ceví natika, če tudi tistih sosedov posnemati noče, ktere je spekulativni duh pred njegovimi očmi iz bajte v zidano hišo prenesel in jim stare dni z lahkim življenjem posladil. Pa takega večidel le spoštujejo, kadar bi mu radi kak krajcar z rok izpulili, sicer jim je najhujš tern v peti in v očeh večji grešnik kot je bil farizeju colnar. Vém, da me bo marsikteri zavernil: „kdo bo pa kupoval, če bomo vsi prodajali!“ Kdo neki kupuje v Terstu, kjer vsi prodajajo! Če se pa vendar tako zlo bojiš, da bi kupca ne bilo, poprimi se kacega rokodelstva, da si boš vsaj za svojo hišo tkal, da si boš sam naredil mizo, klop, stol, da si boš sam slamnato streho kril, naj Ti žena doma srajco naredí in sinu hlače zašije. Tako bi se prihranila marsikaka venjenca moke, marsikaka skleda fižola pri hiši, marsikak krajcar v možnji. — Pa ne, tega ne, nikdar ne na blaženi Pivki! Tù mora domač pregovor veljati: „kmet naj kmetuje, čevljar pa čevljari“. Zato se poprime sin rokodelstva le, če je že oče k rokodelstvu obsojen. Sinovi poljedelca so za kaj družega ustvarjeni: starji prevzame očetovo kmetijo, braton je pa odločena v mladosti bratovščina hlapčonov, v

*) Da vidite pomoto, ako mislite, da „Novicam“ niso všeč Vaši spisi, Vas pri tej priči lepo prosimo, berž ko morete nož beseda biti z vsemi obljubljenimi spisi. Vred.

starosti pa družtvo beračunov. Da Vam se lenoba kar ne more pristuditi! Kaj bi ne mogli raji sekir in serpov kovati, čevljev šivati, grabelj delati? Vas morajo Ribničani in Teržičani z vsem oskerbovati! Bi ne mogli tudi Vi s svojimi izdeli rentačiti iz domače doline ter si denarcev nazaj pritresti! — Pa ne, še kar mu na polji zraste, ga je sram nesti prodajat; k večjemu bi voz sena ali krompirja v Terst peljal, ko bi ga imel, ker je tako nekaj imenitnega s kostnjači po cesti krevsati. Vidi Dolana, ki si je opertil v lepi reški dolini koš polen grojzdja ali češpelj ter ga nese čez Pivko v Postojno, — fej ti bodi! tacega pa ne, tacega po nobeni ceni ne, — mož pa koš na herbtu! Mu pa Dolan ponudi grojzd iz koša, ker sta stara prijatla, ga rad prejme, in ko ga ozoblje, si še perste obliže. Da kratko povem: Najgotovša dota, katero že mladi Pivčanček prejme in odrasel uživa, je ta-le: spomladi, poleti in jeseni poveršno poljsko delo, pozimi pa za ognjem sedeti, spredaj se peči, zadej zmerzovati. Mož zeha in dremlje ali pa tobak pije ter pljuje v oglje; stara si koplje žerjavico pod rašo ter peče suhe kosti; gospodinja valja po kolenih otroka ter jezlja o širokoriti sosedi, ki bo kmalo bosa caratala, ker ji ni hotla pešice soli posoditi. Ko ogenj pogasne, se dremljač vendar predrami, da gré po še tisti kos hruške, ki na vertu iz tal žderli. To je navadno delo, ne rečem, da povsod, — al vendar v veliko hišah. Kolorvat se le redkoma sliši, sosebo pri tacih, ki se štejejo med boljake. K večjemu se vsede k njemu mati zvečer prek ognja, kadar začne oče roženkranc sanjati in teta odgovarjaje derdrati, kakor mlinski kamen, ko vodotoč pod kolom pojmlje. Pa vendar nisem še slišal duhovnega očitno grajati take molitve; morda nikdo ne vé, da Pivčani tako znajo, al pa morda vse po tihem opravijo pri spovedi — pa ker po tihem, zato tudi poboljšanje na skritem ostane. — Spomlad jih nekoliko spet oživi, pa orodja ni, živeža ni, denarja — jim tudi ni škratelj prinesel. Zdaj dirjajo vertoglavci okrog, kakor mravljinici, kadar si jim kdaj mravljiše s kropom polil, iskaje ta kolesa, uni krampa, tretji otike ali spolovarja orača; nemara več kot k adventni zornici jih roma v farovž denarja na posodo prosit, in kdor je najmanj dobil, tisti je največji žakelj plesnjevih dvajsetic v gospodovi omari vidil, al gospod — „znajo mačku dlako varovati“ — to je zahvala, katero farovški gospod doživi. Nemarni pa ne spoznajo, da bi lahko ves tisti denar zdaj v žepu imeli, kterege so Vipavci in Kraševci mesca vélikega serpana in kimovca iz Pivke čez Razderto in Senožeče odnesli. So namreč nekteri tako okorni, da tisto malo polja, ki ga premorejo, si ne morejo sami obdelati, ker hočejo vse v največji vročini ob eni popoldan storiti. Košnja, žetev, mlatev — vse en dan. Zakaj pred kot jutri ne sme žeti, ker je en klas še zelen; košnje ne sme dopojuternem odložiti, ker bi mu kobilice čez noč ravno vso travo požerle; in kaj bo snopje do pojuternem čakalo v lupi? kdo vé, ne pride li čez noč ogenj ter povžije s slamo vred tudi zernja! O, se vé da, zato le naglo Dolank na njive, Vipavcov in Vipavk v mlako in senožet, Kraševcov pa v skedenj; oče pa se sprehaja od delavca do delavca, kakor kak grajsk vavpet, mati pa mesí in kuha od jutra do večera in od večera do jutra, to če reči, vsak dan 24 ur. Kaj bi ne mogli Pivčanje mesca malega serpana sami pokositi doma v dolini ležečih mlak in travnikov; vélikega serpana požeti ječmena, reži, pšenice, ovsa, prosa in ajde, kar vse zaporedoma dozori, da nimaš dneva odloga med žetevjo; kimovca pa iti v senožeti na gore, in potem v pozni jeseni in pozimi namesto za ognjem zmerzovati se v skednji pri nasadu greti? Pa kaj, saj še ni dobilšen kerme blagu pokladati kakor ljudje po svetu delajo. Najprej mu navalí v jasli sena ali detelje, če je ima, in ko se blago tega naživi in ostanke podse zmeče, mu nakopiči slame! Ako ga prašaš: zakaj taka? Ti odgovori: „a, naj se moti s slamo“. Se pa res lepo kratkočasi; zakaj čez uro je ima

vsak kraj sebe lep kup in pod prvimi nogami dobro posteljo. Blaženo gospodarstvo! Večkrat sem že temu in unemu rekel, naj bi rezal klajo in kermil z rezanco; pa mi je obljubil, da bo, ko pride „eizelpo“. Al ta hlapóni že zdavnej od Postojne do Pristranka, od Pristranka do Šempetra, pa ne vé, da bi bilo na Pivki že kaj drugač.

Pivčani! ko bi utegnile „Novice“ komu iz med Vas po nezdigi ta spis v roke prinesiti, odpustite mi derznost, zakaj, ker me je Pivka rodila, vé, še veliko veliko Vaših napak, pa tudi vse Vaše hvale in posnemanja vredne čednosti. Vse hočem povedati drugikrat. Vi pa začnite premišljevat, kako bi si te in enake stare garje opulili, da bi bili ne le po enem, temuč po obeh licih gladki, beli! B.

Beseda o petju.

(Konec).

2. O petju v šoli.

Ker daje pošteno petje mnogo koristi in hasni (gotovo več od marsikake v naših ljudskih šolah oestro zaukazane tvarine, na pr. nemščine po terdo slovenskih, celó rotarskih krajih, ki samo uči učitelje in šolarje čas tratiti), toraj zasluži, da se vpelje v šolo. Kar se otroci naučé peti v šoli, bodo kmali znali domači ljudje in vsa fara.

Kakošne pesmi pa se imajo učiti v šoli?

Da zamorem odgovoriti, razkrojim pesem v besedo in napev (tekst in vižo).

Beseda mora biti umevna (zastopna). Pevec mora vediti in razumeti, kaj govori, od česa popeva; znati mora pomen vsake besede posebej in pa tudi splošno misel, katero obsega pesem. Ako ne razume tega, mu bode petje dolgočasno in pa zastonj, ker se pevec sam ne mora ogrevati in unemati, še manj poslušavci. Toraj naj imajo otročje, in sploh ljudske pesmi prav domačo, znano besedo, očitne proste misli brez umetnega prikrievanja in prenašanja, sicer so neumevno, nezastopno za pevce in poslušavce prazno zijanje in donenje.

Beseda bodi koristna. Pevci ali poslušavci morajo imeti od pesmi kak nauk, opomin, sploh kak dobiček za dušo ali za telo.

V šoli namerja vse podučevanje samo na korist in hasen; tudi pesmi imajo biti koristne. Ni lahko bolj neslane in bedaste reči kakor je ta, da se šolarji dostikrat učé pesem brez nog in glave. Vsak učitelj, ki take prazne pesmi v šolo vpeljuje, predragi čas ubija.

Vsaka pesem za šolo naj bo tedaj koristna na to ali uno stran.

Najbolj se imajo učiti primerne svete pesmi, da zbudajo, množé in uterjujejo svete občutljive pobožnosti. Zakaj šola brez prizadevanja za pravo keršansko življenje, je strupena jama, iz ktere hlapí čemer lahkomiselnosti, kuga nevere.

Pa tudi posvetne pesmi naj zbudajo in spodbadajo k čednemu življenju. Hvalijo in povzdigujejo naj keršanske čednosti; učé, opominjajo in svaré naj neskušeno pa živo mladino; grajajo in černijo naj hudobije in greh; vsakdanje dela in opravila naj obračajo na dobro; naj množé in žlahné nedolžno veselje in zadovoljnost.

Zmed posvetnih šolskih pesem so v oziru umevne in koristne besede gotovo najboljše pesmi v bukvicah: „Šola lepega petja“ pri Leonu v Celovcu. Večidel so narejene od moža, ki ni samo teoretikar, temuč tudi skušen dušni pastir otročičev in odraslih ljudi, ki tedaj vé in zná, kaj je mladosti najbolj potreba.

Želeti mora vsak previden prijatelj naše mladine, da se začnó v šoli popevati te ali saj tem po duhu in besedi enake pesmi. Ne vé, po svojih mislih, kakošen nauk, kakošno hasen če imeti dete od pesmi „Metuljček“, „Zibka Save“ in enacih takega zapopadka?

Zdaj še nekaj od napeva.